

Витолд Гомбрович
ТРАНС-АТЛАНТИК

Ова издание е финансиски поддржано од
Институтот за литература во Краков -
преведувачка програма © POLAND

БИБЛИОТЕКА – *АРС МАГНА*

За Издавачот
Филип Димевски

Уредник
Наталиа Лукомска

Наслов на оригиналот
Witold Gombrowicz, TRANS-ATLANTYK

Copyright © 1996, Rita Gombrowicz and Institut Littéraire
All rights reserved

Превод од полски јазик
Филип Димевски

Јазична редакција
Кристина Димкова

Компјутерска обработка
БЕГЕМОТ

Ликовно уредување
Бојан Димитријевиќ

© Сите права на изданието ги има – БЕГЕМОТ ДООЕЛ
Забрането е копирање, умножување и објавување на делови
или на целото издание во печатени или електронски медиуми
без писмено одобрение од издавачот.

Витолд Гомбрович

ТРАНС-АТЛАНТИК

ПРЕДГОВОР

Како што се чини, веќе не морам да се плашам од рик на огорченост – првиот судир на Транс-Атлантиск со читателот уследи пред неколку години, во емиграција, и веќе е зад мене. Па сега е време да се спречи друга опасност, имено, за делото да не биде премногу органичено и плитко читано.

Денеска, во предвечерието на домашното издание, морам да се борам за подлабоко и посестрано читање на текстот. Морам – бидејќи ова дело во одредена мерка се однесува на народот, а нашата умственост, колку во емиграција, толку и во татковината, сè уште не е до тој степен слободна, и понатаму е згрчена, па дури и извеишачена... Книги на таа тема не умееме да читаме на полски. Досега пресилен е тој полски комплекс и преоптоварени сме со традицијата. Едни (ним им припаѓав) безмалку се плашат од зборот „татковина“, небаре тој збор ги враќа 30 години назад во развојот. Други, пак, веднаш ги води по патот на задолжителните шаблони во нашата литература. Да не претерувам? Но, поштата од родната земја ми носи различни гласови за

Транс-Атлантик и дознавам дека тоа е „памфлет за шовинистичка баналност“ или, пак, „сатира за предвоена Полска“... Се најде дури и некој што ја квалификува како... памфлет за санација. На таа скала, максималната оцена на која што би можел да претендирам, тоа е таа, која што во делото гледа „народно испитување на совеста“, како и „критика на нашите народни маани“.

Но, што ќе ми се мене некакви борби со мртвата предвоена Полска или, пак, со застарениот стил на поранешниот патриотизам, кога имам други и поуниверзални проблеми? Зар би губел време на тие изживевани ситници? Јас сум од оние амбициозни ловци, кои, доколку промашуваат, тогаш промашуваат само покрупен дивеч.

Не порекнувам; Транс-Атлантик меѓу другото е и сатира. Исто така, меѓу другото, дури е и интензивна пресметка... се разбира, не со некаква одредена Полска, туку со таквата Полска, каква што ја создадоа нејзините услови на историско постоење и нејзината положба во светот (односно со *с л а б а т а* Полска). И се согласувам дека тоа е пиратски брод, којшто иверцува голема количина динамит, за да ги разнесе нашите досегашни народни чувства. Па, дури и во својата утроба сокрива одреден јасен постулат соодветно на тоа чувство; да се победи полскоста. Да се олабави тоа наше оддавање на Полска! Барем малку да се ослободи! Да се стане од клечењето! Да се разоткрие, да се легализира тој друг пол на чувствување, којшто ѝ наредуваш на еднката да се брани од народот, како од секоја групна надмоќ. Да се здобие – тоа е најважно – слобода наспроти полската форма, да се биде Полјак, но сепак да се биде некој со пошироки гледишта и повозвишен од Полјакот! Тоа е – идејната контрабанда на Транс-Атлантик. И така, овде би се работело за далеку

поместена ревизија на нашиот однос кон народот – толку радикална, што би можела тотално да го преиначи нашето самочувство и да ослободи енергии, коишто можеби во крајниот резултат на народот добро би му дошле. Ревизија, забелешка за универзалниот карактер – впрочем истото тоа би им го предложил на луѓето од другите народи, бидејќи проблемот не се однесува на односот на Полјакот кон Полска, туку на човекот кон народот. И најпосле, ревизија која што најнепосредно се поврзува со целата современа проблематика, бидејќи на око го имам (како и секогаш) зајакнувањето, збогатувањето на индивидуалниот живот, усилбата да се направи поотпорен на разурнувачката надмоќ на масата. Во таква идејна тонација е напишан Транс-Атлантик.

За тие идеи неколкукратно расправав во мојот дневник, публикуван во париската „Култура“. Сега тој се појави во книга, во Париз. Во тој том не се најде фрагментот од „Култура“ од март 1957 година, кој исто така претставува коментар за мојот ерес.

Дали сепак горенаведената мисла е темата на делото? Дали воопшто уметност е есеј на некоја тема? Изгледа прашањата се навремени, бидејќи, се плашам, сè уште домашната критика не се осветила од социјалистичката манија за потрага на „тематска уметност“. Не, Транс-Атлантик нема никаква тема освен приказната која што ја раскажува. Тоа е само приказна, тоа не е ништо повеќе од некој раскажан свет – кој толку може нешто да вреди, колку што ќе се покаже весел, колоритен, откривачки и поттикнувачки – тоа е нешто сјајно и трепетливо, коешто се прелива со голем број значења. Транс-Атлантик по малку е сè што сака; сатира, критика, трактат, забава, апсурд, драма – но, не е ништо ексклузивно, бидејќи тој е само јас, моја „вибрација“, мое слетување, моја егзистенција.

Дали тој е за Полска? Та јас никогаш не сум напишал ни збор за нешто друго, освен за себеси – не се чувствувам компетентен за тоа. Јас во 1939 година во Буенос Аирес, исфрлен од Полска и од мојот дотогашен живот, се најдов во необично опасна ситуација. Банкротирано минато. Сегашност како ноќ. Иднина невозможна за одгатнување. Без никаква потпора. Се крши и се распукнува Формата од ударите на опитото Станување... Што е одамнешно, тоа веќе е само импотенција, што е ново и надоаѓачко, тоа е силување. Јас, на тие беспак на анархијата, среде отфрлените богови, предаден сам на себе. Што сакате да чувствувам во таков миг? Да го уништам минатото во себе?... Да ѝ се оддадам на иднината? Да... но, јас веќе на ништо не сакав да се оддавам со самото свое битие, на ниеден надоаѓачки облик – јас сакав да бидам нешто повозвишено и побогато од обликот. Одовде произлегува *с м е а т а* во Транс-Атлантиск. Горедолу, таква беше мојата авантура, од којашто настана гротескно дело, распнато помеѓу минатото и иднината.

*

Треба да се дополни заради ред, иако тоа можеби е непотребно; Транс-Атлантиск е фантазија. Сè – е измислено во мошне лабава врска со вистинската Аргентина и вистинската полска колонија во Буенос Аирес. Моето „дезертирање“ исто така поинаку се претставува во реалноста; пребарувачите ги пренасочувам кон мојот дневник.

Витолд Гомбрович

Чувствувам потреба да им го пренесам на Се-
мејството, роднините мои и пријателите еве
овој почеток на доживувањата мои, веќе десетго-
дишни, во аргентинската столнина. Никого јас на тие
бајати кнедли мои, на репката можеби и сурова, не
канам, оти во чинијата калајна Посни, Мизерни се,
и згора на тоа исто така и Срамежливи, во маслото
на Гревовите мои, Срамовите мои, на тој бунгур мој,
Темен, со кашата црна моја, ах, поарно ни во уста да
не се стави, оти галиба проклетство вечно, понижение
мое, по патот непрестан на Животот мој и по таа
тешка, тегобна Планина моја.

На дваесет и први август 1939 година јас на
бродот „Хробри“ во Буенос Аирес пристигнував.
Пловидбата од Гдиња до Буенос Аирес необично рас-
кошна беше... па, дури и на копно не ми се слегуваше,
оти дваесет дена човек помеѓу небо и вода, ништо
не памети, во воздух потонат, во бранови растопен
и од ветер издуван. Со мене Чеслав Страшевич, дру-
гарот мој, кабината ја делеше, оти обајцата како пи-
сателчиња, смилуј се Боже, едвај испилени, на тоа
прво патување на бродот нов поканети бевме; освен

него, беа и Рембјелински сенаторот, Мазуркјевич министерот и многу други личности, со коишто се спријателив. Исто така и две убави госпоѓици, згодни, безобзирни, со коишто јас во слободно време глупости тресев и се забавував, тепав време и така, повторувам, помеѓу Небо и Вода, а постојано пред себе, спокојно...

Штотуку на копно слеговме, јас со господинот Чеслав и со Рембјелински сенаторот кон градот се упатив, целосно потамина, како во магла, оти на ниеден од нас овде никогаш нога не му беше стапнала. Џагорот, прашината и сивилото на земјата непријатно шлогираа после онаа чиста, солена молитва на брановите, којашто пловејќи по водата ја кажувавме. Сепак, откако преку плоштадот Ретиро поминавме, на којшто кула изградена од Англичаните стои, бодро во улицата Флорида зачекоривме, а таму луксузни продавници, неверојатно многу Артикли, изобиле од производи и кремот на отмената раја, таму Магацини големи и слаткарници. Таму Рембјелински сенаторот паричници гледаше, а јас плакат на којшто беше напишан зборот *CARAVANAS*, го видов и му велам на господинот Чеслав во тој светол, џагорлив ден, кога така си одевме, одевме: „Ии... ги гледате ли, господине Чеслав, тие *Caravanas*?“

Но, веднаш моравме на бродот да се вратиме, каде што капетанот на Претседателите и на Претставниците на овдешната дијаспора Полска прием одржуваше. Дојдоа еден куп од тие Претседатели и Претставници, а јас веднаш како во шума, загубен, во звањата и титулите се губев, луѓето ги мешав, проблемите и работите, ту пиев вотка, ту не пиев и како потамина на поле одев. Исто така и Великодостојниот Министер Косјубицки Феликс, нашиот пратеник во таа земја, со своето присуство на Приемот удостојуваше и, држејќи чавче во раката, едно два часа стоеше, де ова, де она, најљубезно со своето стоење удостојувајќи. Во

хаосот на говорите, разговорите, во мртвиот блесок на ламбите, јас синкир низ телескоп сето тоа го гледав и насекаде Туѓост, Новост и Загатка гледајќи, од некаква ништожност и сивило обземен, домот мој, Пријателите и Другарите ги повикував.

Та и малку што од тоа. Ама нешто лошо. Оти веќе таму, господине, таму некаде нешто се расипува, а иако пусто како ноќе на поле, таму зад Шумата, зад Гумното, тревога и накажение божје и синкир нешто се спрема; ама секој мислеше оти тоа можеби тукутака ќе помине, а од голем облак мал дожд и така ко со жена што се витка, вреска, стенка со Стомак голем, Црн ах Немилосрден, синкир Сатана ќе роди, а тоа сал стомак ја заболело; значи, од страв. Ама нешто лошо и изгледа нешто лошо, леле, лошо. Во тие денови последни пред избувнувањето на војната ние со господинот Чеслав, Рембјелински сенаторот и Мазуркјевич министерот на многу Приеми бевме, оти тоа и Великодостојниот Пратеник Косјубицки и Конзулот и Маркиза некаква во хотелот Алвеар и Бог знае уште кој и што и каде и чуму, а со што кај што и чуму; ама кога од тие приеми излегувавме, тогаш на улиците уши ни параше крикот наметлив „Полонија, Полонија“¹ на весниците. Тогаш веќе сè потешко, сè потажно ни е, а секој со наведната опашка, како отруен оди, колку со Грижи, толку со Сласти исполнет. Кога овде Чеслав со весник во кабината наша влегува (оти и понатаму бевме на бродот); „Војна денес-утре мора да избувне, нема чаре! Ете, капетанот наредба даде бродот наш утре да исплови, оти макар и до Полска веќе да не можеме да стигнеме, тогаш безбели некаде на бреговите на Англија, на Шкотска ќе се пробиеме“. Кога го кажа тоа, со солзи во очите во прегратки си паднавме и вчас на колена паднавме, Божјата помош повикувајќи ја и на Господ

---

¹ Полонија – општ назин за полската дијаспора. (заб. на. прев.)

Бог жртвувајќи му се. А така клечејќи, на Чеслава му велам – „Плови, плови со Господ напред.“

Чеслав ми вели: „Како тоа, та нели со нас пловиш!“ Па, велам (а намерно од колена не станував): „Плове те и среќно да допловите.“ Вели: „Што збориш ти? Ти нема да испловиш?“ Велам: „До Полска да пловам? Овде ќе останам.“ Така јас нему под мустаки му зборувам (оти не можев да ја кажам вистината сета), а тој ме гледа ли ме гледа. Се одсва, веќе мошне збунет: „Нејќеш со нас да одиш? Повеќе сакаш овде да останеш? Но, појди кај Пратеништвото наше, пријави се таму, за дезертер да не те прогласат или нешто полошо. Ќе појдеш во Пратеништвото, ќе појдеш?“ Одговорив: „Што си мислиш, се разбира оти ќе појдам, та нели знам како државјанин што треба да сторам, не се грижи за мене. Ама поарно никому не кажувај, можеби уште ќе го сменам ниетот свој и со вас ќе отпловам.“ Дури тогаш од клечењето станав, оти најлошото веќе помина, а Чеслав добродушен, но и збунет, и понатаму со срдечно пријателство ме даруваше (иако чунки некаква тајна помеѓу нас имаше).

Јас на тој човек, на Земјакот, целата вистина нејќев да му ја кажам, ниту пак на моите Земјаци и Сонародници... оти галиба за неа жив на клада би ме спалиле, со коњи или со клешти би ме раскинале, а од честа и верата би ме одрекле. Додека, пак, најголемата потешкотија моја таква е што, живејќи на бродот, на никој начин не можев скришум да го напуштам. Затоа јас, најусилно пред сите бидувајќи на штрек, синкир во бркотијата на сеопфатноста цела, во срцебиењата, во жарот на извиците и песните, во одстрав и грижа воздишките тивки, исто така по други довикнувам или пеам, или трчам, или воздивнувам... ама кога веќе ортомите ги одврзуваат, кога бродот растропан од луѓе, црн од луѓе-Земјаци, веќе треба да се оттурне, да отплови, јас со човекот којшто по мене

двата мои куфера ги носеше, по скаличките на копно слегувам и да се оддалечувам почнувам. Значи, така се оддалечувам. А воопшто зад себе не погледнувам. Се оддалечувам, а ништо не знам што зад мене се случува. Но, по алејата од чакал се оддалечувам и веќе доста далеку сум. Дури кога веќе арно се оддалечив, подзастанав и зад себе погледнав, а таму бродот од брегот се оддалечи, на вода стои, а тежок, широк.

Тогаш сакав на колена да паднам! Сепак, воопшто не паднав, туку сал така почнав тивко, но самиот кон себе, да Хулам, силно да Пцујам: „Пловеце вие, пловеце Земјаци кај Народот свој! Пловеце вие кај Народот ваш свет галиба Проклет! Пловеце кај оној Створ свет Темен, што со векови црка, а да цркне не може! Пловеце кај Чудакот ваш свет, од целата Природа проколнат, којшто постојано се раѓа, а всушност постојано Нероден е! Пловеце, пловеце, за тој вам ниту да Живеете, ниту да Цркнете да не ви дозволува, а засекогаш помеѓу Битие и Небитие да ве држи. Пловеце кај Полжавот ваш свет, за тој вас и понатаму да ве Лигави!“ Бродот веќе накосо се заврте и отплови, па уште ова го велама: „Пловеце кај Безумникот, Лудакот ваш свет ах галиба Проклет, за тој вас со скоковите, со лудилата свои да ве Мачи, Измачува, со крв да ве облива, вас со Рикот свој да ве рика, изрикува, вас со Мака да ве измачува, Децата ваши, жените, до Смрт, до Умирање самиот умирајќи во умирањето свое на Лудилото свое и вас да ве Лудува, Излудува!“ Па, со такво Проклетство на бродот грб му завртев и во градот зачекорив.

*

Вкупно 96 долари имав, коишто барем за два месеца најскромно животно можеа доволни да ми бидат, па веднаш требаше да се размисли што и како да се чини. Најпрво смислив кај господинот Кечишовски

да се упатам, кого уште одамна го познавав, бидејќи мајката негова, откако вдовица остана, близу Кјелце кај Адашовците Кшивњицки се всели, на милја-две од Братучедите мои, Шимуски, кај коишто понекогаш со братот мој и снаата наминував, главно на патки. Па, значи тој Кечишовски, којшто неколку години овде живееше, со совет и помош можеше да ме послужи. Со парталите вчас кај него кинисав и испадна така среќно, што дома го затекнав. Тој галиба беше најчудниот човек што во животот сум го сретнал, оти беше слаб, ситен, од Бледилото, коешто во детството го закачил, многу Блед, при сета своја љубезност, привидна учтивост, ко зајак уши начулува, ветер во магла фаќа, а честопати избрзано ќе Крикне или и ќе Молкне. Кога ме виде, викна: „Кого јас гледам!“ И ме гушка, да седнам ме моли, асталчиња приближува, а во што може да биде од корист, прашува.

Вистинската, но тешка Богохулна причина за останувањето мое не можев да му ја обелоденам, оти, бидејќи Земјак ми беше, да ме издаде можеше. Па, сал велама оти вака, онака, гледајќи оти отсечен од земјата сум, со Болка голема, за моја жал да останам овде одлучив, наместо до Англија или до Шкотска на скитање да отпловам. Со еднаква претпазливост ми одговори оти веќе безбели во таа нужда на Мајката наша срцето чесно на секој Син кај неа, кај неа ко птица летнува, но, вели, тежок Совет, ги разбираам Болките твои, та нели преку океан не ќе прескокнеш, па одлуката твоја ја одобрувам или не ја одобрувам, и арно си сторил што овде остана, макар што можеби и не е арно. Така вели, а со прстите крукчиња врти. Гледајќи тогаш оти тој така со тие прсти врти ли врти, си помислив „што ти така вртиш, та може и јас ќе ти завртам“, па и јас крукче му завртев, а веднаш велама:

„Така мислите?“

„Не сум јас до толку луд за во Денови Денешни нешто да мислам или да не мислам. Но, кога веќе овде си останал, тогаш веднаш во Пратеништвото оди, или не оди, и таму пријави се, или не се пријавувај, оти ако се пријавиш или не се пријавиш, на поголема непријатност можеш изложен да бидеш, или да не бидеш изложен.“

„Така сметате, господине?“

„Сметам, или не сметам. Прави што самиот сметаш оти треба (овде со прстите врти), или не сметаш (и со прстите врти), оти веќе главата твоја е во тоа (повторно со прстите врти) за нешто Лошо да не те снајде, или и да те снајде (и повторно врти).“

Дури тогаш јас му завртев и му велам: „Таков е советот твој?“ Врти, врти, дури овде до мене прискокнува: „Човеку несреќен, ти поарно Исчезни, Пропадни и молчи, а кај нив немој да одиш, оти ако ти се закачат, тогаш веќе нема да ти се откачат! Слушај го советот мој, поарно ти до туѓинци држи се, со странци, помеѓу странците исчезни, испари, а Бог од Пратеништвото нека те брани, а и од Земјациите, оти се Зли, Лоши, казна божја, сал тебе ќе те гризаат и така ќе те изгризаат!“ Тогаш велам: „Така сметаш?“ На тоа извикна: „Раката Божја нека те брани, за ти Пратеништвото или Земјациите овде да ги избегнуваш, оти ако ги избегнуваш, тогаш ќе те гризаат, а вака ќе те изедат!“ Со прстите врти ли врти, и јас вртом, а веќе од тоа вртење во глава ми се сврте, ама впрочем нешто треба да се чини, оти празен паричникот е, па реков: „Не знам дали некаква работа би добил, барем првите месеци да ги издржам... Каде овде нешто да најдам?“ Ме фати во преградка: „Не плаши се, веднаш нешто ќе смислиме, јас со Земјаци ќе те запознаам, тие ќе ти помогнат или нема да ти помогнат! Овде наши имотни трговци, индустријалци, парајлии не недостигаат, а веќе кога ќе те пикнам, ќе те пикнам или нема да те пикнам...“ И со прстите врти.

Совет врз совет. Ете, вели, овде има ортаци тројца, коишто Друштво имаат и основаа Дивиденден Коњски и Кучешки Бизнис, а тие тебе би ти помогнале или не би ти помогнале, и можеби како службеник или помошник за плата од 100 или 150 Пезоси би те примиле, оти тие се најблагородни, најчесни или ненајчесни луѓе, а пак Друштвото е Командно, Субхастационо² или не Субхастационо; но, работата е во тоа за секој од нив лично да го фатиш и на Само да поразговараш, оти таму од памтивек многу Јадови, Кавги и толку веќе еден на друг одвратен му станал, што еден крај друг си се одвратни и сал би се гнаселе. Ама е работата во тоа, што еден од друг ни на чекор не се оддалечуваат. Ете, јас тебе на Баронот би те претставил, оти тој е човек штедар, прекрасен и не би те одбил; ама што кога тогаш Пицкал ќе те опцуге и кај Баронот ќе те Отера во Мајчината, Баронот кај Пицкала ќе те фркне, ќе се разжести, со кефови за тебе Пицкала ќе го потрупа, а пак Кумкала кај Барона, кај Пицкала ќе те насамари, можеби и ќе те оцрни. Во тоа е работата за тебе на Баронот против Пицкала, на Пицкал против Барона (овде со прстите врти). Уште долго муабетевме за ова-она, а исто така и пријателите од времињата дамнешни ги споменувавме, кога најсетне (а можеби веќе беше два после пладне), во пансионот, којшто ми го посочи, со врзопите мои отидов и во него мало сопче за 4 пезоси на ден изнајмив. Град ко град. Едни многу високи, други ниски куќи стојат. На уличките тесни калабалак голем, што едвај можеш да се протуркаш, а купишта возила. Чукање, трескање, свирење, врескање, неподнослива влажност на воздухот.

*

---

² Субхаста – аукција. (заб. на прев.)

Никогаш тие мои први денови во Аргентина не ќе ги заборавам. Утредента, само што се разбудив во сопчето мое, низ сидот на Старчето до мене плач допре, стенкања и жалења, а од поплаките негови сфатив само *guerra, guerra, guerra*. Весниците со писклив глас за избувнувањето на војната соопштуваа, но и никој ништо не знаеше, оти еден вели вака, друг онака, де ќе се заташка, де нема да се заташка, се тепаат, не се тепаат и така ништо, а Сиво, Глуво, како во поле за време на дожд. Денот беше светол, ведар. Јас во толпата загубен, заради мојата загубеност се радував, па дури и на глас самиот на себе си велам: „На рибата ништо не ѝ е кога ракот го бијат“. А таму бијат! Пред Редакциите на весниците голем мравјалник човечки. Во евтина гостилница влегов да каснам нешто и изедов Бифе за 30 центавоси, но велам (и понатаму на себеси): „Врабецот е здрав, иако таму овенот го пердашат“. А таму и пердашат! Па, потоа покрај река отидов, каде што беше пусто, тивко, ветре пирка и си велам на себе: „Ете, конопларчето црцори, а јазовецот во стапица, малку фали од кожа да излезе“. А таму за малку од кожа не излегуваат... и зад Гомното, зад Езерото, зад Шумата Вресок немилосрден, Рик, Бијат, Убијат, за милост молат, без Пардон, и Ѓаволите знаат што, а безбели и Ѓаволите!

Тогаш велам: „Што има во Пратеништвото да одам, во Пратеништвото јас воопшто не ќе појдам, а тоа оти Коњот мршав бил, та нека пцовиса“. А таму и Пцовисуваат. Па, велам: „Се колнам во сè што е мое, во тоа не ќе се мешам, оти моја работа не е и, ако треба да умираат, нека умираат“, но погледот мој се задржа на мало Црвче коешто нагоре по стебленце на тревка се искачуваше и гледам оти тоа Црвче на тоа место и време, токму во тој миг и на тој брег, зад овој океан, се качува и качува, се качува и качува, а

тогаш најужасна тревога ме обзеде и си мислам оти поарно во Пратеништвото да појдам, е ќе појдам, да, ќе појдам, ќе појдам, Исусе, Маријо, ќе појдам, поарно да појдам... и појдов.

Пратеништвото репрезентативно здание на една од поотмените улици зазимаше. Откако до тоа здание втасав, подзастанав и си мислам, да одам, или да не одам, оти што има јас кај Бискуп да одам, кога сум кривоверник, одметник од Верата, богохулник. И одеднаш најужасната Надуеност, Горделивоста моја, којашто од детските години мене против Црквата моја ме тераше! Оти впрочем Мајка ми за тоа не ме родила, не е за тоа Разумот мој, Возвишеноста, Творештвото мое и полетот недостижен на Природата моја, тоа не е за Видот прониклив, Челото кренато гордо, острата силна Мисла, за јас во црквичето земјачко полошо, помало од Миса ах галиба полоша, поевтина, во хор поевтин, помизерен, кандило бедно, мизерно да се замелушувам таму заедно со другите земјачки Земјаци свои! О, не, не, не затоа сум јас Гомбрович, за пред Олтар темен, нејасен, а може дури и Луд да клекнувам (ама Бијат), не, не, не ќе појдам, кој знае што ќе ми сторат (ама Стрелаат), не, нејќам таму да одам, слаба, мизерна Работа (ама Убиваат, Убиваат!). И во Убиство, во крв, во Бој, во зданието влегов.

А таму тивко и скалила големи, килими послани. На влезот прислужник со поклон ме прими и по скалите кај секретарот ме спроведе. На првиот кат имаше сала голема, со столбови, а во неа доста мрачно, студено беше, и сал низ стакленцата шарени на пенцерињата снопови светлина влегуваат, на корнизите, на декорациите тешки и позлатеностите се спуштаат. Советникот Подсроцки кај мене дојде во темнотегет црн костум, со цилиндар, како и ракавички, а откако троа цилиндарот го подигна, полугласно за поводот на

посетата моја ме распрашуваше. Кога му реков оти со Великодостојниот Пратеник да поразговарам сакам, тој праша: „Со Великодостојниот Пратеник?“ Па, вела м оти со Великодостојниот Министер, а тој пак вели: „Со Министерот, со самиот Господин Министер сакате да разговарате?“ Па, кога вела м оти, се разбира, со Великодостојниот Пратеник да поразговарам би сакал, на тие зборови ми одговори, наведнувајќи ја главата на градите: „Велите, господине, со Пратеникот, со самиот Господин Пратеник?“ Па, вела м оти се разбира, со Господинот Министер, оти важна работа имам, а тој пак вели: „А! Не со Советникот, не со Аташето, не со Конзулот, ами со самиот Министер да се видите сакате? А чуму? За каква цел? А кого овде познавате? А што сте вие? Со кого се дружите? Кај кого одите?“ Така тој да испитува почна и сè поостро Доскокнуваше, прискокнуваше до мене, додека најсетне од сето тоа ревизија да прави почна и мене врвка од џебот ми извлече. Тогаш во длабочината врата се отвора и Великодостојниот Пратеник сирна, а бидејќи веќе познат му бев, тој ми кимна; поради кимнувањето, Советникот, топејќи се во поклони и врткајќи со газето, а мавтајќи со цилиндарот, во кабинетот ме спроведе.

*

Министерот Косјубицки Феликс беше еден од најчудните луѓе на коишто јас во животот сум наишол. Тенок полничок, малку мрсничок, носот исто така доста Тенок Полничок му беше, матно око, прсти тесни полнички и иста таква нога тесна и полничка, или мрсничка, а ќелавицата како месингова му беше, на којашто црните црвенкасти влакненца се зачешлуваа; додека, пак, сакаше со окото погледи да

фрла и тоа сè поостро. Со однесувањето и ставот свој необична грижа за високото достоинство свое искажуваше и со секое движење свое почит си укажуваше, а исто така и оној со којшто разговараше со својата појава постојано силно го удостојуваше, што веќе тукуречи со него на колена се разговараше. Па, откако во плач избувнав, вчас пред нозе му паднав и нему дланка му бакнував; а услугите свои, крвта, имотот жртвувајќи ги, го молев за во таков миг свет, според волјата света, увидението свое, мене да ме употреби и со мојата личност да располага. Најмилосрдно удостојувајќи ме мене и себеси со слушањето свое свето, благослови и поглед со окото фрли, а потоа вели: „Повеќе од 50 пезоси (ќесето го извади) не можам да ти дадам. Повеќе не ќе ти дадам, оти немам. Но, ако би сакал до Рио де Жанеиро да отпатуваш и на тамошното Пратеништво да му се закачиш, тогаш нема проблем, за пат ќе ти дадам, па дури и за откачување ќе додадам, бидејќи литерати овде нејќам да имам; оти сал молзат, а и лаат. Тогаш, оди во Рио де Жанеиро, искрено те советувам.“

Па, Зачуденост, Вчудоневиденост моја! Тогаш повторно пред нозе му паднав и (мислејќи оти лошо ме разбрал) личноста своја му ја жртвував. Па, вели: „Арно веќе, арно, еве ти овде 70 пезоси и повеќе не молзи, оти не сум крава.“

Па, гледам оти тој од мене со пари се откачува; а не сал со пари, ами и со Ситнурија! На толку тешката навреда моја крвта во глава ми удира, но ништо не велам. Дури потоа велам: „Гледам оти за Великодостојниот Господин мора да сум многу ситен, оти со Ситнурија Великодостојниот Господин ме откачува, а безбели мене помеѓу Десет Илјади литерати ме вбројува; а јас сал литерат не сум, ами и Гомбрович!“

Праша: „А каков Гомбрович?“ Велам: „Гомбрович, Гомбрович.“ Поглед фрли и вели: „Да, ако си Гомбрович, тогаш еве ти овде 80 пезоси и веќе не доаѓај, оти е Војна и Господинот Министер зафатен е.“ Јас велам: „Војна.“ Тој вели: „Војна.“ Јас велам: „Војна.“ Тој мене на тоа: „Војна.“ Тогаш јас нему: „Војна, војна.“ Без ујдурми се преплаши, дури образите му побледеа, со окото кон мене поглед фрли: „А што? Некаква вест имаш? Кажано ти е нешто? Некакви новости?...“, но се воздржа, се накашлува, кашла, по уво се чеша и ме потапка: „Ништо не е тоа, ништо, не бој се, ќе го победиме непријателот!“ А веднаш викна погласно: „Ќе го победиме непријателот!“ А тогаш уште погласно викна: „Ќе го победиме непријателот! Ќе го победиме!“ Стана и вреска: „Ќе го победиме! Ќе го победиме!“

Слушајќи ги тие вресоци негови, а гледајќи оти од фотелјата стана и Заклетва дава, па дури и се Заколнува, јас на колена паднав и, придружувајќи ѝ се на таа Заклетва света, врескам: „Ќе го победиме, ќе го победиме, ќе го победиме!“

Здивна. Со окото поглед фрли. Вели: „Ќе го победиме, мамичето негово песјо, јас ти велам, а тоа ти го велам за да не збориш оти јас сум ти кажал оти нема да го Победиме, оти еве ти велам оти ќе го Победиме, ќе го Покориме, оти има пепел да го сториме со дланката наша силна највозвишена, пепел, во прашина ќе го здробиме, разбиеме, со Мечеви, Копја ќе го разнесеме и ќе го згмечиме под Бајракот наш и во Величие наше, о Исусе Маријо, о, Исусе, о, Исусе, ќе го смачкаме, ќе го Убиеме! О, ќе го убиеме, разнесеме, руинираме! А што гледаш така? Та нели ти велам оти ќе го згмечиме! Та нели гледаш, слушаш оти самиот Министер, Пратеникот Најсветол ти зборува оти ќе го Згмечиме, галиба гледаш оти самиот Пратеник, Министерот овде пред тебе оди, со рацете мавта и ти

вели оти ќе го Згмечиме! Да не лаеш оти јас пред тебе не сум Одел, не сум Кажал, оти нели гледаш оти Одам и Кажувам!“

Овде се зачуди, со овнешкото око ме погледна и вели:

„А тоа јас пред тебе Одам, Кажувам!“

Потем вели:

„А тоа самиот Пратеник, Министер пред тебе Оди, Зборува... Тогаш ти не си било кој лик штом самиот Великодостоен Пратеник толку време со тебе седи, а и пред тебе Оди, Зборува, дури и извикнува... Седнете, Господине Уредник, седнете. А како ви е презимето, молам?“

Велам оти Гомбрович. Тој вели: „Секако, секако, сум чул, сум чул... Како да не чујам, штом пред тебе Одам, Зборувам... Треба на Господинот Добродетел некако да му се помогне, оти обврската своја спрема Писменоста наша Народна ја знам и како министер да ти помогнам морам. Ете, штом си писател, јас тебе пишување статии во весниците тукашни коишто ги фалат, ги слават Писателите Големи и Генијалци наши би ти доверил, а за тоа по краковско пазарење 75 пезоци месечно ќе ти плаќам... оти повеќе не можам. Трипати мери, еднаш сечи. Испружи си ги нозете, колку што ти е долга чергата! Коперник, Шопен или Мицкјевич ти да ги фалиш можеш... Бој се од Бога, та ние Своето мораме да си го фалиме, оти ќе нè изедат!“ Овде се израдува и вели: „Ете тоа арно си го кажав и Најсоодветно тоа за мене е, како Министер, а и за тебе, како Писател.“

Но, велам: „Благодарам многу, не, не.“ Праша: „Како тоа? Нејќеш да фалиш?“ Реков: „Срам ми е.“ Крикна: „Како тоа ти е срам?“ Велам: „Срам ми е, оти е мое!“ Тој погледна, погледна, погледна! „Од што се срамиш г...!“ , вресна. „Ако Своето не го фалиш, тогаш кој ќе ти го пофали?“

Но, зема воздух и вели:

„Не знаеш оти секоја лисица опашот свој си го фали?“

Тогаш реков: „Ве молам за милост, Великодостоен Господине, ама многу ми е срам.“

Вели: „Ти си се шашардисал, целосно си оглу-павел, зар ти не гледаш оти е војна, а сега во овој миг Мажишта Големи за борба требаат, оти без нив Гавол знае што може да биде, и јас овде затоа Министер сум, за Величие на Народот наш да му придодавам, леле, што јас со тебе ќе правам, јас изгледа на тебе нос ќе ти скршам...“ Но, прекина, повторно поглед фрли и вели: „Чекај, бе. Ти Литерат ли си? Што си начкртал, а? Какви книги?“ Извикна: „Срочка, Срочка, ела вamu...“ Па, кога господинот Советник Подсроцки дотрча, тој со окото поглед му фрли, а потоа со него тајно муабети, а мене со Окото ме погледнува. Ете, слушам сал оти ова го велат: „Г...р!“ Потем пак: „Г...р!“ Понатаму Советникот на Министерот му вели: „Г...р!“ Министерот на Советникот: „Г...р безбели мора да е, ама Око, нос добар!“ Советникот вели: „Око, нос ништо, макар што г...р, ама и чело арно!“ Министерот вели: „Г...р, ништо друго, оти сите вие г...ри сте, и јас сум г...р, г...р, ама и тие г...ри се и што таму некој ќе познае, кој таму нешто знае, никој ништо не знае, кој од нешто се разбира, г... г...“

„Г...“, Советникот вели. „Епа тогаш испади го!“, Министерот вели. „Јас тука веднаш малку ќе си Поодам, а потоа плас!“ И гледам, а тој почна да Оди и Оди, Оди по салонот, веѓа мурти, глава наведнува, бревта, шуми, се дуете, кога најсетне Тресна и Погледна: „Чест тоа за нашите е, Чест, оти ние Писател Голем Полски гостиме, можеби Најголемиот! Голем тој Писател наш е, можеби и Генијалец! Што зјапаш, Срока? Посакај му добредојде на г...от велик, односно... Генијалецот наш!“

Овде Советникот со низок поклон ме удостојува.

Овде мене Великодостојниот Министер ми се клања!

Овде јас, гледајќи оти се подбиваат, се мајтапат, тешко навреден сакам тој човек да го бијам! Ама Министерот на фотелја ме сместува! Советникот Подсрочки чевли ми лиже! Самиот Министер Пратеник за здравјето мое ме распрашува! А, пак, Советникот услугите свои ми ги нуди! Па, Великодостојниот Пратеник за желбите мои и наредби ме прашува! Па, Советникот за впишување во Спомен-книгата ме моли! Па, Министерот под рака ме фаќа, по салонот ме прошетува, а Советникот скока, потскокнува околу мене! И Министерот: „Празник е, оти Гомбрович го угостуваме!“ А Советникот Подсрочки: „Гомбрович е гостин наш, лично Генијалецот Гомбрович!“ Министерот: „Тој е Генијалец на Народот наш Славен!“ Подсрочки: „Големо Мажиште на Народот наш голем!“

Ете тоа е чудното, најчудно Событие мое и Проблем мој! Оти впрочем знаев оти тоа г...ри се, коишто мене за г...р ме мислат и сето тоа г..., г..., а јас тие г...ри по тиква би ги треснал... А всушност тоа не беше никој друг, ами лично Пратеникот, Министерот, како и Советникот... а оттаму Несмелоста моја, стравот мој, кога мене толку важни Личности чест и почест ми оддаваат. И кога во тој салон Министерот и Советникот на мене навалуваат, ме Почестуваат, кога по мене трчкаат, јас, знаејќи ја Функцијата висока, достоинста, тежината на тие г...ри, да се откачам, да се отарасам од овие Почести не можев! А исто така и јас ко цреша на г... паднав! Кога здивна, Пратеник се одсва, но веќе подобродушно: „Епа памти, г...ру, оти ти овде од Пратеништвото како што треба почестен беше, а сега внимавај на тоа пред луѓето да не нè посрамиш, оти ние тебе на луѓето Странци како Голем Г. Гениј

Гомбрович ќе те претставиме. Тоа Пропагандата го бара и треба да се знае оти Народот наш избобиле од генијалци има. А што ќе им претставиме, Срочка?“ „Ќе им претставиме“, Советникот рече, „ќе им претставиме: г...ри, и ништо не ќе препознаат!“

Дури на улица ги олабавив вознемирените чувства мои! Чуму тоа, како тоа, од каде тоа, што се случи?! Леле, галиба повторно ме фатија, ме фатија! О, Исусе, о, Боже, повторно мене во Животот мој ме фатија, како лисица во стапица! Тогаш никогаш јас од Судбата моја не ќе се ослободам? Зар повторно морам Вечната Судба моја и Заробеништвото мое да ги повторувам?! А кога Минатото мое мене како сламка ме вее, кога се враќаат безредијата исчезнати, јас како коњ се напрегнувам, како лав ’ржам, Рикам, во бес со тупаници лупам и во решетката од затворот мој нов се акам! О, што ми требаше кај тоа Пратеништво проклето да одам?! Ете, на г...те Величие им се посакало, Величие им треба, Генијалци големи Јунаци, за тоа пред луѓето да го покажат, а оти синкир Генијалецот Гомбрович го имаме, та што значиме, каква е славата наша, а каква е заслугата, која Палата е наша, каква покуќнина, префинетости, горделивости, помпи; и, бојте се од Бога, не дозволувајте шлаканица да ни удрат, оти ние Генијалецот Гомбрович го имаме! Со тој ли простачки трик Великодостојниот Пратеник г... г... сакаше очи на луѓето Странци да им мачка, оправдано сметајќи оти кај овие Американци лесно своето ќе го промакне, а ако ниско ми се клања, тогаш јас на него како тесто пред Луѓето ќе му нараснам. Тоа не може да биде! Ништо од тоа! И дури во гневот ужасен мој јас непрестано тој Министер г... г... г... го отфрлав, го испраќав, со палка, со стап го испадував, истерував! Проклет нека е Министерот г... што Народот свој не го почитува! Проклет народ, што Синовите свои не

ги почитува! Проклети нека се човекот и Народот, коишто взаемно не се почитуваат! И, во занес, јас Министерот, големи функции, достоинсти, уваженија, наши времиња, наш живот, Народ, Држава г... г... г... разгонувајќи, изгонувајќи, со стап, со палка мавајќи, повторно тој Министер г...р платенички го отпуштав; а кога веќе од 50 или 60 пати 22 пати го отпуштив, го избркав, уште повторно го отпуштав, истерував! Кога забележав оти кај минувачите смеа поттикнувам, коишто под око мене ме гледаа.

Итната состојба на финансиите мои на дејствување ме принудуваше; и требаше веднаш на улицата Флорида да одам, каде што со Кечишовски договорен бев. Улицата Флорида, како што веќе спомнав, од сите улици на градот најлуксузна беше; таму имаше продавници, таму имаше елегантни Работилници од секаков вид, кафеани, слаткарници; а за возила забранета беше, од шетачи преполна беше, од сонцето осветлена, искри, се прелева, се дуге со опашот паунов. Вродената срамежливост, можеби и некаква Неумешност, не ми дозволуваа на Кечишовски детален извештај за тоа што се случи со Министерот да му поднесам, и сал спомнав оти во гнев се разделивме. „Леле“, извикна, врткајќи крукчиња со прстите, „што ти требаше таму да одиш, та нели ти реков таму да не одиш, макар што можеби и арно си сторил што си отишол! И арно што носот си му го скршил, иако можеби и Лошо, оти, леле, тој сега тебе, кутриот ти, ќе те скрши, ќе те скрши, ќе те скрши! Сокриј се, сокриј се во глумчешка дупка, оти ако не се сокриеш, тогаш ќе те најдат! Ама не се сокривај, не се сокривај, велама, оти ако се сокриеш, тогаш ќе те бараат, а ако те бараат, тогаш ќе те најдат.“ Па, ние во разговор по улицата Флорида одиме! Таму зад стаклата богатство сјае и окото го мами, шумлив цагор, рој минувачи, поклони, поздрави. Чат-пат мојот Кечишовски на при-

јателчињата насмевки им праќа, или гест со раката, или низок поклон, а на мене ми шепоти: „Погледнете, погледнете, ја гледате ли Ротфедерова, господине? А ова е директорот Пинсел, она е претседателот Котажицки, хеј, ола ола, Претседателе! Ова е Мажик, а она Бумчик, оној е Куласки, а овој Поласки!“ Јас, покрај него одејќи, исто така љубезно се клањам, насмевки лево-десно пуштам и змијата на Флорида се прелева, парадираат Сењорити! „Погледни, онаму стои Клејнова! А ова е Лубек, службеник.“ Но, мравјалникот човечки е сè погуст и пред излозите застануваат, ги гледаат, а кога од еден излог ќе се тргнат, тогаш веднаш пред друг застануваат, и тогаш еден де жолто-сиви Кравати гледа, модерни за 5,75, а пак Трет со Жена му бордо килим со Дезенче за 350 гледа, четврти Англиски Токи за 99 гледа, петти машинки или вентилатори гледа, онаа свилена долна облека гледа, оваа шпицести Чевлички двојни Нелсонки, овој Персиски Астрахански Тутун, или Сервис, или пак Цимет. Па, Жолта антилопска торба за 320 гледаат и велат: „Каква торба!“ Но и кофа за 85, или пак оној Пењоар, или онаа Лопата. „Јас оние капчиња би ги купил за 7,20.“ „А јас оној џемпер.“ „Мене оној Термометар би ми се нашол, или оној Барометар.“ „Смилувајте се, господине, а оној чадор со свиена рачка чини 42, а јас вчера гледав подобар, англиски за 38!“ И така од продавница до продавница, де ова, де она, Гледаа и Зборуваа, а потоа повторно до друга продавница и повторно се Зборува и се Гледа.

*

Тогаш Кечишовски за рака ме фати: „Ти падна секирата во мед! Го гледаш Баронот? Баронот стои, лично Баронот го сретна, тоа е тој пред оној излог, а сам, без Ортаците, да одиме кај него или и да не